

Želimir PULJIĆ

FRANKLOVA LOGOTERAPIJA - LIJEČENJE SMISLOM¹

Sažetak

Utemeljitelj logoterapije Viktor Emil Frankl rodio se u Beču prije 100 godina. Smatraju ga velikim bečkim psihijatrom 20. st. O njegovom pravcu u psihologiji i terapiji napisano je mnoštvo knjiga i studijskih priloga. U "holokaustu" ratnih stradanja (1942.-1945.) izgubio je sve članove svoje obitelji. Preživio je logorske nevolje, a iskustvo patnje ojačalo ga je u uvjerenju kako je smisao života jači od svega. Čak i od smrti. Otkrio je, naime, kako je važno imati ideale u životu, te potvrdio svoje znanstvene teze o slobodi kojom je čovjek sposoban birati, te u najmračnijim trenucima postojanja preživjeti i spasiti dio duševne slobode koju mu nitko ne može oduzeti. Posebice kad po slobodi otkrije smisao svoje opstojnosti. Stoga je zapisao kako onomu koji ima jedan "zašto" u životu, ne stvara nikakav problem "kako". Svoju teoriju i bogato proživljeno iskustvo pretočio je u stotinjak članaka i 17 knjiga te stvorio sustav logoterapije koja se bavi "smislom ljudskog postojanja" i terapeutskom tehnikom pronalaženja smisla života. Posebice cijeni vjeru i doprinos religije u razvoju čovjeka. Svoju je teoriju izrekao jednostavno i jasno u tri pojma: slobodna volja, volja za smislom i smisao života.

I. Osnovni biografski podaci

Prije sto godina, 26. ožujka 1905. rodio se u Beču Viktor Emil u obitelji Gabrijela i Elze Frankl. Otac mu je bio porijeklom iz Pohrlitza, južna Moravska, a majka je bila rodom iz Pariza. Roditelji su mu imali troje djece: Walter August (1902.), Viktor Emil (1905.) i Stella Josefina (1909.). Za vrijeme gimnazijskih dana (1915.-1923.) Frankl je posebice pokazivao interes filozofska pitanja. Uz redovno pohađanje gimnazije povremeno je slušao predavanja iz psihologije na "pučkom učilištu". Tamo je upoznao psihoanalizu Sigmunda Freuda, a 1921. god. odvažio se pripremiti i održa-

¹ Prije stotinu godina (1905.) rodio se u Beču utemeljitelj logoterapije Viktor Emil Frankl, koga smatraju jednim od većih psihijatara 20. st. O njegovom pravcu u psihologiji i terapiji napisano je mnoštvo knjiga i studijskih priloga. Ovim uratkom predstavljamo ovoga zaslužnog znanstvenika čije su neke knjige prevedene i na hrvatski.

ti prvo predavanje sa zanimljivim naslovom: Smisao života. Njegov maturalni rad, *Psihologija filozofske misli Arthura Schopenhauera - psihoanalitička anamneza (patografija)*, objavljen je 1923. god. u rubrici za mlade, u dnevnoj tiskovini *Der Tag*. U to vrijeme održavao je pismenu korespondenciju s Freudom koji je preporučio objavljivanje Franklova članka *Zur mimischen Bejahung und Verneinung* u Medunarodnom časopisu za psihoanalizu. Poslije mature Frankl upisuje studij medicine. Uskoro upoznaje i drugog bečkog psihologa Alfreda Adlera koji će mu svojim spisima i nazorima biti mnogo razumljiviji i bliži od Freuda. U članku *Psihoterapija i pogled na svijet* (1925.) Frankl je pokušao objasniti potrebita razgraničenja između psihoterapije i filozofije te istaknuti važnost smisla i vrednota. Na kongresima psihologa u Düsseldorfu, Frankfurtu i Berlinu (1926.) drži predavanja na kojima počinje razradu teoretskih principa buduće logoterapije. Organizira savjetovaništa za mlade na koje poziva uvažene predavače i psihologe, kao npr. Charlotte Bühler, Erwin Wexberg, Julius Tandler i dr. Osniva i uređuje časopis *Der Mensch im Alltag. Zeitschrift zur Verbreitung und Anwendung der Individualpsychologie*. Nakon diplomiranja zapošljava se na neurološkoj klinici Am Rosenhügel u Beču. Budući da su njegovi stavovi i članci bili zapaženi i u inozemstvu, pozivan je da drži predavanja na sveučilištima u Pragu i Budimpešti.

Kad je Hitler došao na vlast, Frankl je imao priliku otići u Ameriku. No, nije iskoristio ponudenu vizu, jer nije htio ostavio roditelje same. Do 1942. god. vodio je odjeljenje neurologije u bolnici Rothschildspital gdje su uglavnom bili liječeni židovski pacijenti. Tamo je uz rizik vlastitog života sabotirao "program eutanazije" kojeg su provodili nacisti za "psihičke bolesnike" s lažnom dijagnozom liječničke pericije. U tom razdoblju objavio je nekoliko članaka koji će postati okosnicom knjige *Ärztliche Seelsorge*.² Početkom 1942. god. vjenčao se s Tilly Grosser, a već u rujnu bio je skupa s roditeljima interniran u logoru Theresienstadt u Češkoj, gdje će mu otac 1943. god. umrijeti od gladi u 82. godini života. Sestra Stella uspjela je u međuvremenu otići u Australiju, a brat Walter sa ženom Elzom biva odveden u Auschwitz. Tamo će i on stići 1944. god. skupa s majkom i ženom Tilly. Pri ulasku u logor mora ostaviti rukopis. U logoru doskora otkriva da mu je brat nastradao. U listopadu iste godine u plinskoj komori umire i njegova majka. Iz Auschwitz su ga prebacili u Kaufering, poslije u Türkheim, a to su bile filijale logora Dachau. Biva oslobođen 27. travnja 1945., a nekoliko mjeseci kasnije saznaje da mu je i žena umrla u logoru.

Na neurološkoj poliklinici u Beču postaje 1946. god. primariusom gdje će ostati punih 25 godina. Uskoro objavljuje knjigu *Liječnik i duša*

² Prijevod knjige na hrvatskom, *Liječnik i duša*, Kršćanska sadašnjost (KS), Zagreb 1990.

(*Ärztliche Seelsorge*) kojom postiže habilitaciju na Sveučilištu. Neposredno nakon toga, kroz nekoliko uzastopnih dana, izdiktirao je sadržaj knjige *Ein Psycholog erlebt das Konzentrationslager*.³ Knjiga je odmah prevedena na engleski pod naslovom *Man's Search for Meaning* pa je u Americi bila prodana u 9 milijuna primjeraka. Ponovno se ženi s Eleonorom Katarinom Schwindt s kojom u prosincu 1947. dobiva i kći Gabrijelu. Iste godine objavljuje vrlo zanimljivo djelo *Die Psychotherapie in der Praxis. Eine kasuistische Einführung für Ärzte*, obogaćeno kliničkim primjerima i slučajevima. Habilitaciju iz neurologije i psihijatrije postiže 1948. god., te doktorat iz filozofije s disertacijom *Der unbewusste Gott. Psychotherapie und Religion*.⁴ Osniva austrijsko društvo za psihoterapiju i biva njegovim prvim predsjednikom. God. 1949. drži nekoliko interesantnih predavanja o smislu patnje koja će objaviti u knjizi *Homo patiens. Versuch einer Pathodizee*. U toj knjizi istaknut će jedan od bitnih vidika logoterapije, tj. utjehu ljudima koji pate. Na Salzburškoj ljetnoj školi izložit će "deset teza o čovjeku" koje su u temelju njegove antropologije: Svako ljudsko biće je apsolutni novum, duhovne naravi, odgovorno za svoju sudbinu, dinamično, jedinstveno duhovno-tjelesno biće koje nadilazi materijalni i životinjski svijet, te teži prema onostranosti. Ove će teze detaljnije iznijeti i objasniti u knjizi *Logos und Existenz. Drei Vorträge* (1951.). S Ottom Pötzlom objavljuje popularno izdanje psihofizioloških studija koje je imao preko radija, *Die Psychotherapie im Alltag. Sieben Radiovorträge* (1952.). Za njega se u Americi posebice zauzimao psiholog Gordon Allport koji će potaknuti prevodenje njegovih djela na engleski. U vidu bolje sistematizacije Franklovih misli pojavljuje se u tisku *Handbuch der Neurosenlehre und Psychotherapie* (1959.) gdje je u pet poglavlja, *Grundriß der Existenzanalyse und Logotherapie*, predstavljena Franklova logoterapija.⁵

God. 1970. u San Diegu, u Kaliforniji, pri Međunarodnom Sveučilištu uvedena je katedra logoterapije i utemeljen prvi Logoterapijski Institut na svijetu, a Frankl iste godine dobio počasni doktorat na Loyolinu Sveučilištu u Chicagu i na Edgecliffe Collegeu u Cincinnatiju. Zaredali su pozivi da drži predavanja na sveučilištima diljem svijeta na kojima je Frankl dobivao brojna priznanja i počasne doktorate.⁶

³ Knjiga je objavljena na hrvatskom pod naslovom: *Zašto se niste ubili? - Uvod u logoterapiju*, Biblioteka Oko tri ujutro, Zagreb 1978.

⁴ Knjiga je objavljena na hrvatskom pod naslovom *Bog podsvijesti - psihoterapija i religija*, Biblioteka Oko tri ujutro, Zagreb 1980.

⁵ Isti tekst preveden je na talijanski: *Logoterapia. Medicina dell'anima*, Gribaudo, Milano 2001.

⁶ Donosimo ovdje godinu, mjesta i učilišta na kojima je postao počasnim doktorom: god. 1972. na Rockford College (Illinois); god. 1984. na Mount Mary College (Wisconsin),

Frankl je preminuo 2. rujna 1997. od srčanog udara. Pokopan je vrlo skromno i u privatnosti na Glavnom židovskom groblju (Zentralfriedhof), vrata 11., grupa 76b, u 23. redu u grobu br. 27. Neka počiva u miru Božjem.

2. Potresno i bogato logorsko iskustvo

Osnivača logoterapije Viktora Frankla smatraju jednim od najvećih bečkih psihijatarata 20. st. O njegovom pravcu u psihologiji i terapiji napisano je mnoštvo knjiga i studijskih priloga od kojih je veliki broj preveden na mnoge jezike svijeta.⁷ Njemu u čast ustanovljena je i nagrada *Franklov orden odgovornosti*, a zadnja takva nagrada uručena je sada pokojnoj Majci Terezi iz Kalkute. Budući da je potjecao iz židovske obitelji, zadesila ga je sudbina njegovih sunarodnjaka. U 37. godini života započela je njegova trogodišnja odiseja kroz tamu ljudske okrutnosti, torture, straha i užasa kad je izgledalo kako je "najbolje" potražiti spas u smrti. "Silazak u pakao" započeo je vlakom u rodnom mjestu Beču u pravcu sjeveroistoka. Nitko od 1500 putnika nije znao, a niti slutio kamo vlak vozi. U odjeljenju s njime bilo je osamdesetak "putnika". Bilo je tijesno pa nisu mogli ni sjesti. Pokušavali su zaspati naslonjeni na torbe koje su sa sobom ponijeli. Vlak je vozio nekoliko dana i noći bez zaustavljanja. Konačno je jednog jutra usporio i zaustavio se. "Putnici" su zaplašeno virili kroz prozore kako bi otkrili gdje se nalaze. Na stanici je pisalo: "Auschwitz".

na Sveučilištu Rio Grande do Sul (Brasil), na Sveučilištu Andres Bello (Caracas), na Sveučilištu u Južnoj Africi; god. 1985. na Sveučilištu u Buenos Airesu i Francisco Marroquin u Guatemali; god. 1986. na Bečkom sveučilištu, te na četiri Sveučilišta u Argentini: Università Nazionale di Cuyo, Università Nazionale di Entre Rios, Università Nazionale di San Luis i Università di Aconcagua; god. 1988. na Sveučilištu u Haifi (Izrael); god. 1989. na Međunarodnoj akademiji za filozofiju u Liechtensteinu i na Sveučilištu u Kopenhagenu; god. 1990. na Sveučilištu u Pretoriji (Južna Afrika); god. 1991. na Sveučilištu Gabriela Mistral u Santiagu (Čile) i na Sveučilištu Santa Clara (Kalifornija); god. 1992. na ljubljanskom Sveučilištu; god. 1994. na Sveučilištu u Pragu (Češka), u Lublinu (Poljska) i u Salzburgu; god. 1996. na Sveučilištu Semmelweis u Budimpešti; god. 1997. na Sveučilištu Ohio State University u Columbusu. Frankl je uz to 1995. god. postao počasnim građaninom Beča, a 1997. god. nagrađen ordenom Republike Austrije, te društva austrijskih liječnika. Poljska liječnička komora pak dodijelila mu je zlatnu medalju "Medicus Magnus" za izvrsna djela humanosti.

⁷ Na hrvatski je prevedeno nekoliko Franklovih knjiga: *Zašto se niste ubili? - Uvod u logoterapiju* (Zagreb, Oko tri ujutro 1978); *Bog podsvijesti - psihoterapija i religija* (Zagreb, Oko tri ujutro 1980); *Nečujan vapaj za smislom* (Zagreb, Naprijed 1981); *Liječnik i dušu* (Zagreb, KS 1990). Informativni studijski članak o Franklu napisao je dr. Živan BEZIĆ, u: *Crkva u svijetu*, 4 (1979), 324-337.

Kad se vlak zaustavio i vrata se otvorila, stigla je odredba da se izidi iz vlaka i poreda u dvije linije. Na jednoj su strani bili muškarci, a na drugoj žene. Na čelo kolone došao je časnik koji je svakom pojedinom kažiprstom pokazivao kamo se uputiti, na lijevu ili desnu stranu. Nitko nije znao, a niti shvaćao što bi to razlučivanje značilo. Kad je Frankl došao na red, časnik se malo zadržao, položio ruku na njegova ramena te pokazao neka krene na desno. Navečer pak u logoru Frankl je upitao nekoga od starijih logoraša kuda su otišli oni "s lijeva". Čovjek mu je s bolju pokazao na dimnjake i rekao kako su svi završili u "sjeni i ognju krematorija". Oni pak "s desne strane" bili su upućeni proći kroz nekoliko ureda gdje su morali odložiti sve što su donijeli sa sobom i obući zatvoreničko odijelo. Frankl je nosio rukopis knjige koju je skoro bio završio. Bilo je to njegovo duhovno dijete.⁸ Nije mu bilo svejedno kad je rukopis morao ostaviti u jednom od tih ureda. Teška srca je to učinio. Odgovor je, međutim, ubrzo našao. U džepu odijela koje je dobio, našao je papir s ispisanom židovskom molitvom "Šema Jisrael" ("Slušaj Izraele..."). Ova molitva njemu je bila poticajem izreći "da" životu. Kako u radosti, tako i u patnji. Pa čak i u umiranju.⁹ Komad papira s ispisanom molitvom postade mu sada vrjednijim od izgubljenog rukopisa, uza znakovit poziv neka sada proživi onu filozofiju života o kojoj je pisao u navedenom rukopisu knjige. "Kako sam drugačije mogao tumačiti tu 'podudarnost', piše kasnije Frankl, nego kao poziv da svoje misli živim, umjesto da ih samo stavljam na papir."¹⁰

Bilo je to 1942. god. Frankl se našao u okruženju organiziranog mučenja kad je nastradalo preko šest milijuna Židova. On će biti jedan od malobrojnih koji će preživjeti. Patnja će mu, međutim, priuštiti najveće životno iskustvo koje nije mogao ni zamisliti. U "holokaustu" ratnih stradanja izgubio je sve članove obitelji. Ali, preživio je logorske nevolje. I još više. Pobjedio je sve životne izazove (Viktor znači pobjednik), a iz kušnje izašao je ojačan vjerom u ljudske sposobnosti. Iskustvo patnje rodilo je uvjerenjem kako je smisao života jači od svega. Čak i od smrti. I premda ga

⁸ Viktor FRANKL, *Zašto se niste ubili?*, str. 98: "Nije bilo moguće spasiti rukopis moje prve knjige, koju sam stigavši u Oswiecim sakrio u svom kaputu. Tako sam se morao pomiriti i preboljeti gubitak svoga duhovnog djeteta."

⁹ Usp. Frank T. SEVERIN, *Discovering man in psychology, a humanistic approach*, McGraw Hill 1973., str. 134: "At the concentration camp I had to surrender my clothes with the manuscript. Thus I had to overcome the loss of my spritual child, a sit were, and had to face the question wheter this loss did not make my life void of meaning... A life, I told myself, whose meaning stands or falls on whether one can publish a manuscript ultimately would not be worth living... Man is only called upon to decide between the alternatives 'ultimate absurdity or ulimate meaning'."

¹⁰ Viktor FRANKL, *Zašto se niste ubili?*, str. 98.

je u "besmislenoj situaciji" salijetala pomisao na samoubojstvo, barem na kratko vrijeme, Frankl je već prve večeri zadao samom sebi čvrstu riječ kako "neće uletjeti u žicu".¹¹ Tim se izrazom, naime, opisivala metoda samoubojstva u logoru, tako da se dodirne ogradna žica pod električnim nabojem.

Tijekom trogodišnjeg boravka u logoru (1942.-1945.) nije bio psihijatar, doktor medicine ili ravnatelj Neurologije, nego zatvorenik i logoraš s brojem 119.104. U mizernim logorskim uvjetima naučio je kako na zemlji postoje samo dvije rase ljudi: dobri i loši. Tamo je otkrio kako je važno imati ideale i razloge života, te došao do potvrde svojih znanstvenih teza o slobodi kojom je čovjek sposoban birati u svim okolnostima i aktivnostima. U najmračnijim trenucima postojanja on je kadar preživjeti i spasiti dio duševne slobode koju mu nitko ne može oduzeti. Posebice kad po slobodi otkrije smisao svoje opstojnosti. Zato Frankl tvrdi kako onomu koji ima jedan "zašto" u životu, ne stvara nikakav problem "kako".¹² Uvjeren je kako se u svim okolnostima može naći smisao, uključujući i patnju, pa i samu smrt. Jer, trpjeti znači živjeti, a naći smisao trpljenja znači preživjeti. U predgovoru knjizi *Zašto se niste ubili*, pita uvaženi američki psiholog Gordon Allport: "Kako je mogao - lišen svega posjeda, kraj pogaženih vrijednosti, podnoseći glad, hladnoću i brutalnost, očekujući svakog sata uništenje: kako je mogao osjećati život vrijednim? Psihijatar koji se osobno sučelio s takvim krajnjim situacijama zaslužuje da ga čujemo. Riječi dr. Frankla imaju dubok, pošten prizvuk, jer se temelje na iskustvima."¹³ Svoju teoriju i bogato proživljeno iskustvo on je pretočio u stotinjak članaka i u 17 knjiga. I zaslužuje da nešto od toga čujemo u prigodi njegovog 100. rodendana.

3. Što je logoterapija?

Frankl je stvorio sustav logoterapije kako bi pojedincima pomogao naći smisao vlastite egzistencije. Logoterapija se, dakle, bavi "smislom ljudskog postojanja" i osobitom terapeutskom tehnikom koja pomaže pronaći smisao života. Ona je prvobitno terapeutska metoda pomaganja osobama koje osjećaju pomanjkanje smisla. I više je tehnika, nego teorija. Franklova antropologija jednostavna je i jasna. Polazi od pretpostavke ka-

¹¹ *Isto*, str. 31.

¹² Usp. Frank T. SEVERIN, *nav. dj.*, str. 135: "In the How of existence, I would say, lies the answer to the question for its 'Why'."

¹³ Viktor FRANKL, *Man's search for meaning*, New York, Shuster, 1962., str. IX.

ko "nema psihoterapije bez teorije o čovjeku i određene filozofije života" na koju se psihoterapija oslanja.¹⁴ Teoriju o logoterapiji on sažima u tri pojma: slobodna volja, volja za smislom i smisao života. Kad razmišlja o čovjeku, on nastoji povezati njegove tjelesne, psihičke i duhovne dimenzije. Jer, kad se uzima u obzir napr. samo tjelesne potrebe i uvažava samo tjelesne odlike i dimenzije čovjeka, neminovno se zanemaruje ona druga ljudska svojstva, psihološke i duhovne naravi. I obratno. A čovjek nije jednodimenzionalan. No, usprkos njegovoj višeslojnosti on je integralno i jedinstveno biće. Njegove umrežene psihičke, fizičke i duhovne odlike čine ga "jedincatim", neponovljivim, upućenim na druge i "predodređenim" tražiti smisao. Stoga, "biti čovjek" prema Franklu znači biti uvijek "usmjeren na nešto ili na nekoga".¹⁵ To je glavna potka sustava logoterapije: od slobode volje, preko volje za smislom do smisla života.

Po daru slobode, naime, čovjek je "slobodno biće". No, sloboda je samo pola istine o njemu. Druga je polovica odgovornost. Iako je čovjekova sloboda ograničena i uvjetovana okruženjem, on je ipak slobodan zauzeti stav prema toj ograničenosti. Čovjekova sloboda ne znači biti "neograničen", nego biti kadar zauzeti stav i oduprijeti se okolini i kobima sudbine. I biti svoj, rekao bi Šenoa. Sloboda nije sloboda od bioloških, psiholoških i socioloških uvjeta. Ona je zapravo sloboda za nešto, a ne sloboda od nečega.¹⁶ To je sloboda zauzeti stav prema svim uvjetovanostima. Stoga Frankl opisuje čovjeka kao biće koje se "stalno odlučuje".¹⁷ I nada se, a i želi, da se pritom "slobodno i odgovorno odlučuje" kako bi uskladištio svoja djela u nepropadljive prostore koji su "zaštićeni od prolaznosti".¹⁸

Srž logoterapije jest govor o budućnosti, o svrsi i ciljevima koje treba dostići, o zadacima i poslovima koje valja obaviti. Porijeklo riječi je iz grčkog jezika, "logos", a znači smisao. Stoga se logoterapija usredotočuje na smisao čovjekove egzistencije koja je primarna motivacijska snaga.¹⁹

¹⁴ Usp. ISTI, *Senso e valori per l'esistenza. La risposta della logoterapia*, Roma 1998., str. 31.

¹⁵ Usp. ISTI, *Nečujan vapaj za smislom*, Naprijed, Zagreb 1981., str. 33: "Stoga i shvaćam temeljnu antropološku činjenicu da biti čovjek znači uvijek biti nekamo usmjeren, biti upravljen na nešto ili nekog drugog: na smisao koji valja ispuniti, ili na susret s drugim čovjekom, na neki razlog koji treba udovoljiti ili na voljenu osobu."

¹⁶ Usp. ISTI, *Liječnik i duša*, KS, Zagreb 1990., str. 12.

¹⁷ ISTI, *Zašto se niste ubili?*, str. 101: "Čovjek neprestano vrši izbor između gomile prisutnih mogućnosti... I svakog se časa mora odlučivati na dobro ili na zlo: i to će biti spomenik njegove egzistencije."

¹⁸ *Isto*, str. 101.

¹⁹ Usp. *isto*, str. 88. A tvrdnju kako je čovjekova težnja za smislom primarna sila u njegovu životu, Frankl potkrepljuje istraživanjem među studentima na Sveučilištu Hoř-

Gledom pak na sami smisao Frankl veli kako ga “mi ne izmišljamo, nego otkrivamo”. Nije čovjek “taj koji pita za smisao života, nego život njemu postavlja pitanja na koja on treba odgovoriti. A odgovoriti životu može jedino tako da odgovara za svoj život: da bude odgovoran. A odgovornost je prava bit čovjekove egzistencije”.²⁰ Čovjek, naime, “stalno traži smisao svojega postojanja i života. I to je ono što Frankl zove “volja za smislom”,²¹ a definira je kao “korjenitu težnju čovjeka naći i ostvariti cilj i smisao života”. Jer, život nije rukopis koji valja odgonetnuti, nego protokol koji treba slobodno i odgovorno ispisati. Jedanput “ispisan protokol” ne trpi ispravaka, a jednom učinjen izbor ostavlja “besmrtni trag u pijesku vremena”.²²

Polazeći od ljudske slobode Frankl se žestoko protivi mišljenjima i tvrdnjama onih psihologa i teoretičara koji opisuju ljudsko stanje kao nešto što je determinirano: kako biološkim instinktima ili konfliktima iz djetinjstva, tako nekim drugim izvanjskim činiteljima. Istina, čovjek je podložan utjecajima izvana i okolnostima koje ga pogađaju u životu. Kao što se uostalom dogodilo i samom Franklu kad se obreo u koncentracijskim logorima. Usprkos neslobodi i logorskim uvjetovanostima, on je iskusio kako čovjek može biti slobodan, te birati i reagirati na okolnosti. Ne može umaći utjecaju sila oko sebe. Ali, slobodan je zauzeti svoj stav prema njima. To mu daje slobodu i sposobnost izdići se nad sudbinom i okolnostima, te vlastitom voljom pronaći smisao života i otkriti cilj svoje egzistencije. I što smo više sposobni sebe nadići, darivajući se nekom cilju ili nekoj osobi, tim više postajemo ljudi. A to onda biva i glavnim kriterijem razvoja zdrave osobnosti jer na taj način zapravo postajemo stvarno svoji. Gospodari svoje sudbine i kovači svoje sreće.²³

Traženje smisla, međutim, uključuje našu osobnu odgovornost. Nitko i ništa: ni roditelji, a niti prijatelji, ni narod, a niti zemlja ne mogu nam

kins gdje je od 7948 studenata njih 78 % odgovorilo kako im je najvažnije “naći smisao života” (isto, str. 88). Usp. također: Raymond F. GALE, *Who are You? The Psychology of Being Yourself*, Prentice-Hall 1974., str. 34: “Viktor Frankl, believing that the meaning of life always changes but that it never ceases to be, views man’s will to meaning as his primary motivational force.”

²⁰ Viktor FRANKL, *Zašto se niste ubili?*, str. 94.

²¹ Usp. ISTI, *Senso e valori per l’esistenza*, str. 30. Nasuprot Freudu i Adleru, koji su isticali “volju za užitkom” (Freud) i “volju za moći” (Adler), Frankl razvija teoriju o “volji za smislom” koju on pokušava definirati kao “korjenitu težnju čovjeka naći i ostvariti cilj i smisao života” (isto, str. 50).

²² ISTI, *Zašto se niste ubili?*, str. 101.

²³ Usp. ISTI, *Nečujan vapaj za smislom*, str. 53: “Ljudsko biće nije stvar među drugim stvarima. Stvari određuju jedna drugu. Međutim čovjek sam sebe određuje. Ili, bolje, on odlučuje hoće li ili neće sam sebi dopustiti da uđe u neke granice, da bude pod utjecajem bilo poriva i nagona koji ga guraju, bilo razloga i smisla koji ga vuku u životu.”

darovati smisao ili cilj našega života. Na nama je odgovornost pronaći taj put smisla i na njemu ustrajati.²⁴ Moramo poput Frankla odgovorno i slobodno suočiti sve okolnosti svoga bivstvovanja i tamo nalaziti osmišljene. Život je trajni izazov na koji valja davati odgovore. Ne samo riječima i mislima, nego i djelima pokazujući tako na konkretni smisao koji smo otkrili. Glavni uzrok brojnih bolesti današnjice jest pomanjkanje svrhe i smisla u životu (*Sinnlosigkeit*). Pomanjkanje toga životnog smisla rada duševnim nemirima koje Frankl naziva noogenim neurozama, a stanje opisuje kao "besciljno", "besmisleno", "neosmišljeno", "prazno". Pratilica besmisla je "ubitačna duševna praznina" koju je Frankl otkrio i među studentskom populacijom u njihovoj neobuzdanoj "jurnjavi za užicima".²⁵ U tom vidu on tvrdi kako je "uporno traženje rasonode znak praznog života".²⁶ Ljudi sve više imaju slobodnog vremena i dokolice pa se egzistencijski vakuum doživljava kao stanje dosade koju valja nečim popuniti. Dosada i apatija tipični su simptomi noogenih neuroza koji nastaju iz dva razloga. Prvi je u tome što u ponašanju nije više "voden i upravljani" instinktima, nego razumom. Izgubio je instinktivnu moć zauvijek, pa osobno mora odabrati kako se ponašati. Drugi je razlog u gubitku "tradicionalnih propisa" i vrednota koje su "donedavno podržavale njegovo ponašanje",²⁷ a sada gube na važnosti. Pojedinaac mora donositi odluke i odgovorno se ponašati. Budući da čovjekom uglavnom "ne upravljaju instinkti", a tradicija mu "ne propisuje što mora činiti", on je često u stanju da "ne zna što mu je činiti". I tada se prilagodava drugima i čini ono što drugi čine (konformizam), ili pak čini samo ono što mu drugi određuju (totalitarizam).

Egzistencijalna praznina raširena je i nazočna u svim društvima, kako u zemljama kapitalizma, tako i u zemljama socijalizma. A lijek joj je u nalaženju smisla života. Franklova logoterapija pruža tri načina kako se izvući iz toga "egzistencijalnog vakuuma" i naći smisao života. I to na tri kolosijeka: ostvarujući neko djelo (stvaralaštvo), doživljavajući neku vrijednost, te po načinu odnosa prema patnji koja pruža čovjeku posljednju prigodu "ostvariti najveću vrijednost: ispuniti najdublji smisao trpljenjem"²⁸ koje prestaje biti patnjom u trenutku kad je nađen smisao žrtve. Frankl je svoju teoriju logoterapije proživio u teškim logorskim uvjetima. I uvjerio se kako su teške ratne i zatvorske prilike nadživjeli samo oni koji su se

²⁴ Usp. ISTI, *Zašto se niste ubili?*, str. 89: "Ja mislim da smisao svoje egzistencije mi ne izmišljamo, nego ga naprotiv otkrivamo."

²⁵ Usp. ISTI, *Senso e valori per l'esistenza*, str. 38.

²⁶ Usp. ISTI, *Der Wille zum Sinn*, Huber, Bern 1978., str. 248

²⁷ Usp. ISTI, *Zašto se niste ubili?*, str. 92.

²⁸ *Isto*, str. 96.

nečemu nadali, ili pak imali pred očima neke zadatke i smisao. "Šansu da prežive imali su uglavnom oni, piše Frankl, koji su bili psihički upravljani na budućnost, na neku zadaću koju u budućnosti trebaju ispuniti, na smisao iščekivanog ostvarenja, ili na osobu koja ih je s ljubavlju čekala."²⁹ Oni pak bez takvog cilja ili svrhe bili su bez unutarnjeg oslonca i brzo bi se gubili. Stoga Frankl smatra da je vrlo važno "naučiti očajnike kako nije važno što mi od života očekujemo, nego što od nas očekuje život".³⁰ To je ustvari svojevrsni obrat razmišljanja, jer ne pita se više za smisao života, nego se prepušta životu neka nas svakog trenutka pita, kako bismo davali odgovore. "Ne mozganjem i retorikom, nego djelovanjem i pravim ponašanjem."³¹

4. Motivacija zdravog bivstvovanja

Poruka je logoterapije prema Franklovu učenju: "Bezuvjetna vjera u bezuvjetnu smislenost života."³² On je još kao mladi srednjoškolac imao intuiciju kako je smisao važan za čovjeka. Ovu mladenačku intuitivnu spoznaju potvrdio je kasnije i svojim životom. Ali i primjenom testova i drugih psiholoških metoda. Rezultati su pokazali kako je "svaki čovjek načelno sposoban naći smisao života", neovisno od toga koje je životne dobi, spola i karaktera, iz koje je sredine i koju naobrazbu ima". Frankl naučava kako su u čovjeku tri elementa koji ga čine prepoznatljivim od drugih živih bića: duhovnost, sloboda i odgovornost. Duhovnost je teško definirati. Pojmovno je neobjašnjiva u materijalnim terminima. Premda je čovjek pod utjecajem materijalnog svijeta, duhovnost nije njegov proizvod, jer duh je različit od materije. Darom pak slobode on biva kadar birati način ponašanja. To onda znači kako nije unaprijed determiniran, a niti uvjetovan nekim izvanjskim silama. No, nije dovoljno biti slobodan pri izboru. Valja biti i odgovoran. Frankl stoga savjetuje neka se danas "živi tako kao da će se i sutra živjeti". Duhovnost, dakle, sloboda i odgovornost³³ trajne su prati-

²⁹ Isto, str. 11.

³⁰ Isto, str. 74: "Živjeti na kraju krajeva znači: biti odgovoran za davanje pravih odgovora na životna pitanja, za ispunjavanje zadataka što ih od svakog pojedinca život traži, za ispunjavanje zahtjeva svakog časa."

³¹ Isto, str. 74.

³² Usp. ISTI, *Nečujan vapaj za smislom*, str. 38.

³³ Usp. ISTI, *Liječnik i duša*, str. 68: "Odgovornost je ono na što smo 'pozvani' a čemu se ne želimo odazvati. Time već mudrost jezika nagoviješta da su čovjeku mora postojati nešto poput suprotnih sila, koje ga nastoje odvratiti da preuzme odgovornost usadenu u njegovo biće. I zaista ima u odgovornosti nešto bezdano."

lje čovjeka u hodu. One su medicina njegovu zdravlju. I velika pomoć u prolaznosti ovoga svijeta. Ako ih čovjek razborito koristi, njegovo životno djelo neće biti zaniijekano. Pa i onda kad mu se pričinja kako stvaranje i uobličavanje nije završeno. Ponekad su najljepše “nedovršene simfonije”.³⁴

No, neovisno od toga jesu li životne simfonije “završene” ili ne, temeljna motivacija, koja po Franklovu učenju pokreće ljude, jest “volja za smislom”. Ona je vrlo moćna i zasjenjuje sve druge ljudske potrebe i motive. Neophodna je čovjeku da preživi, kako u rubnim situacijama (u logoru Auschwitzu, npr.), tako i u svakodnevicu. Bez smisla i cilja, naime, teško je naći razloge življenja. Osmišljenje je individualno i razlikuje se od osobe do osobe, kao i od trenutka do trenutka. Ali, ciljevi i svrha života su realni kao što su životni zadaci pojedincu stvarni i realni. Oni zapravo oblikuju našu sudbinu. Stanja pak pred kojima se nalazimo, okolnosti u kojima pokušavamo ispuniti svoje ciljeve, nikad se ne ponavljaju. Zato se ne može ni susresti dva puta istu situaciju. Budući da su ciljevi i sudbine jedincati, svaki pojedinac mora naći osobni način odgovora. Stoga, suočeni s različitim okolnostima, ljudi nalaze i različite odgovore. Negdje će se “oblikovanje sudbine” ostvariti radom i stvaralaštvom, drugdje pak prihvaćanjem kobi sudbine, tj. čovjek će morati uzeti svoj križ i nositi ga. Svaka nova situacija, dakle, traži i novi odgovor.

Ipak, usprkos toj raznolikosti gledom na ono što daje smisao životu, Frankl ističe kako postoji samo jedan odgovor za svaku konkretnu situaciju. Stoga je glavni zadatak, ali i problem logoterapije kako otkriti smisao koji je tu, koji postoji. A kojeg je, na žalost, moguće i promašiti ili pak proigrati. A sve zbog “jedinstvenosti i neponovljivosti ljudske egzistencije”.³⁵ Zato Frankl piše “ako se želi dovesti bolesnika do najveće moguće koncentriranosti njegova života, trebamo mu samo pokazati kako život svakog čovjeka ima jedinstven cilj prema kojem vodi jedan jedini put. Čovjek na njemu nalikuje zrakoplovcu koga u noćnoj magli u letu naslijepo sprovode u zračnu luku. Samo zacrtani put vodi pilota do njegova cilja. Tako i svaki čovjek ima u svim životnim situacijama zacrtan jedan jedinstven i neponovljiv put po kome može doći do ostvarenja vlastitih mogućnosti”.³⁶

Tražiti smisao izazovan je zadatak koji u nama ponekad stvara izvjesnu napetost bez koje nema života. I normalno je što postoji napetost između

³⁴ Usp. ISTI, *The Doctor and the Soul*, Knopf, New York 1965., str. 66: “Sometimes the ‘unfinisheds’ are among the beautiful symphonies.”

³⁵ Usp. ISTI, *Liječnik i duša*, str. 94: “Jer zadaća se mijenja ne samo od čovjeka do čovjeka, nego i iz sata u sat prema neponovljivosti svake situacije. Propusti li priliku, ona je nepovratno izgubljena, a situacijska vrednota ostaje zauvijek neostvarena - čovjek ju je proigrao.”

³⁶ *Isto*, str. 95.

onoga što jesmo i onoga što bismo trebali biti; između onoga što smo postigli i što bismo trebali postići. Taj raskorak (jaz) pokazuje zdravu osobu kako strema prema cilju koji joj daje smisao života i vodi prema većoj zrelosti. Ako toga nema, nastupa egzistencijalna praznina kad se čovjek osjeća dosadno, bezvoljno i besciljno. Nema svrhe i značenja, pa ne osjeća ni želju nastaviti živjeti. To pak ne znači kako je život općenito besmislen. Smisao života ne može se spoznati temeljem sive svakidašnjice, nego iz vrhunskih doživljaja, kao što se ljepotu planinskih vrhunaca ne može pravo doživjeti i opisivati iz doline, nego s planinskih vrhova. Frankl vjeruje kako čak i jedan osmišljeni doživljaj može pružiti osmišljenje čitavom životu. I pritom nije bitna količina, koliko kakvoća doživljaja. I ne samo to. On naglašava kako ljudska egzistencija može naći cilj i smisao u najekstremnijim okolnostima. I do krajnjeg trenutka svoje egzistencije. Dok je svjestan, čovjek je obvezan ostvarivati vrednote, tj. živjeti, stvarati, birati, ljubiti i trpjeti, eda bi nađšao sebe i ostvario smisao što ga vodi prema stanju "samotranscendencije" koja je prema Franklu najviši stupanj bivstvovanja osobe.

5. Narav i obilježje samotranscendencije

Pojmom samotranscendencije, koji je Frankl uveo u logoterapiju davne 1949. god., htio je potvrditi osnovnu antropološku činjenicu kako "biti čovjek znači uvijek biti nekamo usmjeren, biti upravljen na nešto ili nekoga drugoga: na smisao koji valja ispuniti, ili na susret s drugim čovjekom, na neki razlog koji treba udovoljiti ili na voljenu osobu".³⁷ Volja za smislom, smatra on, nije samo istinski odraz čovjekove humanosti, nego i pouzdano mjerilo duševnog zdravlja. Ona ima "vrijednost opstanka", koje je lekciju Frankl naučio u tri godine logorskog života, te došao do zaključka kako su najviše izgleda preživjeti u logoru imali oni "koji su bili upravljeni na budućnost, na neki zadatak ili osobu koja ih je negdje čekala, na smisao koji bi takvo što ispunilo u budućnosti".³⁸ No, smisao i svrha bili su samo neophodan uvjet za opstanak, ne i dovoljan. Milijuni, naime, ljudi morali su umrijeti usprkos svojoj viziji smisla i svrhe. Vjerovanje im nije moglo spasiti živote, ali dalo im je snage smrt dočekati visoko uzdignute glave.³⁹

³⁷ Usp. ISTI, *Nečujan vapaj za smislom*, str. 33

³⁸ *Isto*, str. 32.

³⁹ Kad se Frankl našao u prigodi otvaranja "Frankl Library and Memorabilia" na Teološkom učilištu u Berkeleyu, u Kaliforniji, kustosima je poklonio grumen zemlje i pepela iz Auschwitzta te tom prigodom rekao: "Ovo je spomen onima koji su tamo živjeli kao heroji i umrli kao mučenici!" (*isto*, str. 33).

Frankl smatra kako naša najjača motivacija nije tražiti sebe, nego smisao izvan sebe; a to uključuje “zaboraviti” na sebe, izdići se iznad sebe, nadići svoje ja, te biti usmjeren na nekoga ili na nešto izvan nas. Ovu kvalitetu samotranscendencije on uspoređuje sa sposobnošću ljudskog oka koje je kadro vidjeti izvan sebe, ali ne sebe, osim u ogledalu. Njegov vidokrug jest samotranscendencija.⁴⁰ I da bi normalno funkcioniralo, oko mora imati nešto izvan sebe. Ono je, dakle, po svojoj funkciji samotranscendentno. Ovakva teorija u sukobu je s onima koji naglašavaju kako je glavni cilj ljudske motivacije upotpunjenje, samoostvarenje (autorealizacija). Kad bi samoostvarenje bio glavni cilj i motiv života, čovjek bi upao u “zatvoreni sustav”, te ne bi imao pozitivne interakcije s ljudima i izvanjskim svijetom. Iskustvo zadovoljstva samo pod vidom samoostvarenja pokazuje kako ga čovjek sve manje ima, što se više napreže postići ga. Život, naime, koji je orijentiran samo prema sreći, nema sreće. Jer, što više usmjerujemo svoju pozornost prema njoj kao jedinom cilju, to sve više gubimo “razloge biti sretni”. Zadovoljstvo i sreću, naime, ne može se “loviti”. Ono spontano dolazi, kao epifenomen, kao “nagrada” zbog nalaženja cilja i svrhe, ispunjenja životnog smisla. Samotranscendencija najbolje se ostvaruje posvećenjem nekom djelu, nečem izvan nas. Pojedinač pak, kad je orijentiran samo na sebe, obično nema svrhe, a ni volje tražiti smisao. Frankl to zorno uspoređuje s bumerangom kojem nije cilj vratiti se osobi koja ga je lansirala. No, bumerang se doista vraća, samo u slučaju kad promaši cilj. Slično se događa i s ljudima. I oni se “zatvaraju” u sebe kad izgube cilj i smisao života. A cilj je znati izići iz sebe, nadići se, orijentirati se prema nekom ili nečemu, ostvariti samotranscendenciju.

Samotranscendencija je svojstvo ljudske naravi. Kad bi se nju zanijekalo, uništilo bi se i samo postojanje. Ljudsko biće tada bi se svelo na puku stvar. Čovjek bi bio razosobljen, depersonaliziran, pretvoren u objekt. Stoga Frankl tvrdi “kad se porekne samotranscendencija i zatvore vrata pred smislom i vrijednostima, onda razloge i motive zamjenjuju procesi uvjetovanja. A ‘skriveni uvjeravači’ postavljaju uvjete i upravljaju čovjekom”. Postvarenje (reifikacija) čovjeka otvara širom vrata svakoj vrsti manipulacije.⁴¹ Logoterapeut u tom stanju ne može reći pacijentu što je smisao. Ali, može mu barem pokazati kako u životu postoji smisao koji je svakomu dostupan, te objasniti kako “život zadržava svoj smisao pod bilo kojim uvjetima i ostaje smislen do posljednjeg trenutka, sve do posljed-

⁴⁰ *Isto*, str. 34.

⁴¹ *Isto*, str. 51: Frankl u tom kontekstu donosi riječi Skinnera: “Prave uzroke ljudskog ponašanja, koji su inače nepristupačni, možemo pretvoriti u uzroke kojima se može manipulirati, samo u slučaju da nezavisnog čovjeka lišimo njegovih prava.”

njeg daha”.⁴² Stoga vjera u smisao ima golemu egzistencijalnu i terapeut-sku vrijednost.

Logoterapija, kao tehnika liječenja i traženja smisla, ima vrlo koristan društveni zadatak. Ona vraća ljudima vjeru u život i u njima budi smisao za odgovornost. Svatko, naime, ima svoj poziv i životno poslanje. Logoterapija naučava kako u životu postoji objektivni i opći smisao. Ona ulijeva pojedincima svijest odgovornosti i potiče ih nalaziti i otkrivati vlastiti smisao. Onima pak, koji se tuže kako ne vide i ne znaju cilja svom životu, Frankl poručuje: “Zato ga morate tražiti; to je vaš životni zadatak!”⁴³ No, logoterapija se u svom radu ne služi “logičkim dokazivanjem ili moralnim nagovaranjem”. Ulogu logoterapeuta Frankl uspoređuje s ulogom očnog specijalista, a ne slikara. Jer, dok nam “slikar pokušava pružiti sliku svijeta kako ga on vidi, oftalmolog nas nastoji osposobiti da vidimo svijet kakav on doista jest”.⁴⁴ U tom smislu logoterapeut ne nameće neke svoje sudove ili istine. Istina se sama nameće. On samo proširuje pacijentovo vidno polje kako bi bio svjesniji, a njegov vidokrug vrijednosti i smisla postao vidljiviji.

I što je čovjek svjesniji svoga stanja, to je spremniji slobodno birati vlastiti tijek djelovanja i osobno odgovarati za svoje ponašanje. On je slobodno i odgovorno biće. Stoga Frankl ne priznaje nikakav determinizam koji bi izvana upravljao njegovom sudbinom. Otkrivši smisao života, kojim slobodno i svjesno upravlja, čovjek je sposoban nadići sebe i otkrivati vrednote života, a u tome ga vodi savjest, koja je njegov “organ smisla”.⁴⁵

6. Umjesto zaključka

Što još reći o Viktoru Franklu? Njegova psihološka i filozofska razmatranja vrlo su zanimljiva i rado se čitaju. Obilno se služi mišljenjima, spoznajama i otkrićima drugih autora. Od njih uzima ono najbolje što se uklapa u njegov način razmišljanja. Ne zataškava suprotnosti među poje-

⁴² Isto, str. 39: “Smisao je dostupan svakom pojedincu, bez obzira na spol i godine starosti, kvocijent inteligencije ili stupanj obrazovanosti, bez obzira na okolinu u kojoj živi ili na vrstu karaktera, bez obzira na to je li dotična osoba vjernik ili nije, a ako jest bez obzira na to kojoj vjeri pripadala.”

⁴³ Usp. ISTI, *The Doctor and the Soul*, str. 44.

⁴⁴ Usp. ISTI, *Zašto se niste ubili?*, str. 95.

⁴⁵ Usp. ISTI, *Liječnik i duša*, str. 78: “Savjest spada u specifično ljudske fenomene. Mogla bi se definirati kao intuitivna sposobnost naslućivanja jedinstvenog i nepovnljivog smisla koji je skriven u svakoj situaciji. Jednom riječju, savjest je organ smisla.”

dinim psihološkim pravcima i psihoterapijskim metodama. No, ne prihvaća isključivost. "Dokle god nam apsolutna istina nije dostupna, moramo se zadovoljiti time da relativna istina korigira jedna drugu."⁴⁶ Zato poštuje druge pravce, iznosi slobodno svoje zamjerke i kritičke primjedbe. Ali, stvara i nove putove i metode. Konstruktivno i stvaralački suočava se sa svim životnim problemima. Nije mu tuda nijedna tema. S lakoćom piše o životu, radu, zaposlenju, zvanju, bolesti, trpljenju, smrti, smislu i nadsmislu, ograničenjima i o mogućnostima, vjeri i nevjeri, moralu i njegovoj krizi. Dobro je informiran i solidno pripravljen. Ne samo u filozofiji i medicini koje je promovirao, nego i u drugim granama prirodnih i društvenih znanosti, u etici i psihijatriji, terapiji i psihologiji. A iz njegovih knjiga, članaka i predavanja zrači nepokolebivi optimizam i nada. Osjeća se kako voli čovjeka i bori se za njegovu slobodu i dostojanstvo. Tolerantan je prema drugima i drugačijima. Posebice cijeni vjeru i doprinos religija u razvoju i u samotranscendenciji čovjeka. Njegova logoterapija nešto je novo na području suvremenih psiholoških strujanja. Ona nije samo tehnika, nego i umijeće,⁴⁷ kojim se uspješno pomaže ljudima naći smisao. I to na tri načina: stvarajući neko djelo, doživljavajući neku vrijednost i trpeći. Uvijek pod motom, "bezuovjetne vjere u bezuvjetan smisao života".⁴⁸

Popis literature

- Viktor FRANKL, *Zašto se niste ubili? - Uvod u logoterapiju*, Oko tri ujutro, Zagreb 1978.
- *Bog podsvijesti - psihoterapija i religija*, Oko tri ujutro, Zagreb 1980.
 - *Nečujan vapaj za smislom*, Naprijed, Zagreb 1981.
 - *Liječnik i duša*, Kršćanska Sadašnjost, Zagreb 1990.
 - *Logoterapia - medicina dell'anima*, Gribaudo, Milano 2001.
 - *Senso e valori per l'esistenza. La risposta della logoterapia*, Roma 1998.
 - *Logoterapia e analisi esistenziale*, Morcelliana, Brescia 1977.
 - *Psicoterapia nella pratica medica*, Giunti-Barbèra, Firenze 1974.
 - *Teoria e terapia delle nevrosi*, Morcelliana, Brescia 1978.
 - *Psicoterapia e umanismo*, Città Nuova, Roma 1990.
 - *La sofferenza di una vita senza senso. Psicoterapia per l'uomo d'oggi*, Leumann 1992.

⁴⁶ Isto, str. 10-11.

⁴⁷ Isto, str. 9.

⁴⁸ Usp. ISTI, *Nečujan vapaj za smislom*, str. 38: "Bit onoga što sam vam želio priopćiti jest tajna bezuvjetnog smisla života, što znači da se smisao može naći čak i u patnji i u smrti." U časopisu *The American Journal of Psychiatry* objavljena je rečenica: "Poruka dra Frankla je bezuvjetna vjera u bezuvjetan smisao."

- *La vita come compito. Appunti autobiografici*, SEI, Torino 1997.
- *Alla ricerca di un significato della vita. Per una psicoterapia riumanizzata*, Mursia, Milano 1998.
- *Senso e valori per l'esistenza. La risposta della logoterapia*, Città Nuova Editrice, Roma 1998.
- *Uno psicologo nel lager*, Edizioni Ares, Milano 1999.
- *Dio nell'inconscio*, Morcelliana, Brescia 2000.
- *Le radici della logoterapia. Scritti giovanili 1923-1942*, LAS, Roma 2000.
- F. KREUZER, *In principio era il senso. Dalla psicoanalisi alla logoterapia*, Queriniana, Brescia 1995.
- *The Doctor and the Soul: From Psychotherapy to Logotherapy*, Paperback 1986.
- *Man's Search for Meaning : An Introduction to Logotherapy*, Paperback 1984.
- *Will to Meaning: Foundations and Applications of Logotherapy*, Paperback 1989.
- *The Unheard Cry for Meaning*, Paperback 1997.
- Joseph B. Fabbry, *Introduzione alla logoterapia*, Astrolabio, Roma 1970.
- Eugenio FIZZOTTI, *La logoterapia di Frankl. Un antidoto alla disumanizzazione psicoanalitica*, Rizzoli, Milano 1974.
- "Frankl e la ricerca del significato della vita", u: E. F., *Verso una psicologia della religione, I. Problemi e protagonisti*, Leumann 1996. str. 203-226.
- *Sulle tracce del senso. Percorsi logoterapeutici*, LAS, Roma 1998.
- (izd.), *Teoria e pratica della logoterapia*, LAS, Roma 1993.
- Frank T. SEVERIN, *Discovering man in psychology, a humanistic approach*, McGraw Hill 1973.
- Duane SCHULTZ, *Growth Psychology, models of the healthy personality*, New York, D. van Nostrand Co. 1977.
- Raymond GALE, *Who are You? The Psychology of Being Yourself*, New Jersey, Prentice-Hall 1974.
- Gary R. COLLINS, *The Rebuilding of Psychology - an Integration of Psychology and Christianity*, Tyndale House Publishers (Illinois) 1980.

LOGOTHERAPY OF VIKTOR FRANKL - HEALING THROUGH A SEARCH FOR PURPOSE

Summary

On occasion of Frankl's birth centennial the author presents his curriculum vitae, his scientific works and his psychotherapy. In the Holocaust he lost all members of his family but he survived the trials of concentration camps thanks to his search for meaning of pain and life, convinced that a discovered and accepted purpose to one's life is stronger than all pains, death included. He discovered how important it is to have ideals in one's life. He confirmed his scien-

tific thesis on freedom which enables a person to choose and survive the darkest moments of his or her life and to preserve a sector of internal freedom which nobody can take away. Through exercising such freedom an individual can discover the purpose of his or her existence. Frankl has pointed out that one who has a “why” for living can easily find the way for “how”. His theory and his rich experience he has depicted in seventeen books and about hundred articles shaping so his system of logotherapy which deals with searching for a purpose in human life and offers therapeutic technique to achieve it. Frankl values highly the personal faith and appreciates contribution of religion to human development.

Key concepts: free will, the will for purpose, meaning of life.

(Translated by Mato Zovkić)